
PROIECT:

„Date și informații statistice reprezentative privind trecutul istoric al evoluției socio-economice a României, în diferite etape”

Acum, la început de an 2012, privind retrospectiv, statisticienii români pot constata cu reală obiectivitate și totodată cu o nedisimulată satisfacție că statistica oficială națională se prezintă ca una dintre primele instituții de profil din Europa, cu o activitate neîntreruptă de peste 150 de ani. Această constatare trebuie nu doar să ne onoreze, cât, mai ales, să ne responsabilizeze în îndeplinirea cu profesionalism a rolului de „*barometru al societății*”, slogan asumat, ca reprezentând rolul definitoriu al statisticii, de evaluator al evoluției fenomenelor economice și sociale din țara noastră. Angajați plenar în dezvoltarea și modernizarea statisticii oficiale vizând integrarea ei în Sistemul Statistic European, reprezentanții actuali și cei ce se vor alătura în continuare în dezvoltarea statisticii naționale au, printre altele, și **obligatia morală de a valorifica într-o mai mare măsură experiența trecutului luând ca imbold** cuvintele uneia dintre personalitățile culturii românești, B.P. Hașdeu (1838 - 1907), lingvist, istoric și scriitor: „Trecutul este ușa viitorului”.

În prezent, **Institutul Național de Statistică** și-a propus să demareze documentări, cercetări, investigații și acțiuni cu scopul de a umple golul resimțit și relevat de mulți dintre cei ce se apleacă asupra demersului statistic.

Un imens tezaur informațional, ce cuprinde efortul intelectual a zeci de generații de statisticieni pe parcursul a peste un secol și jumătate de activitate, așteaptă să fie valorificat. Acesta ar oferi decidenților din toate domeniile de activitate (politic, economic, social etc.) și nu numai lor, oportunitatea de a învăța din lecțiile trecutului, de a reține momentele cele

mai semnificative pentru a contribui astfel, cu ce le stă în putință, la eforturile comune ale întregii societăți îndreptate spre progres și prosperitate. Este, în acest sens, neîndoielnic că niciun scenariu, strategie sau proiect de dezvoltare nu pot fi **concepute fără a se fundamenta pe datele și informațiile statistice** ce consemnează în expresie cantitativă faptele trecutului, realizările prezente și perspectivele viitorului. Astfel de demersuri sunt de natură a oferi opiniei publice românești un tablou inedit, dar mai ales credibil al istoriei naționale, întrucât datele statistice relevă în cel mai înalt grad posibil veridicitatea informației, evitând posibilele speculații ce ar putea rezulta dintr-o expresie narativă. Cantitatea, în context statistic, pune în evidență trăsăturile esențiale ale datelor și informațiilor marcate prin relevanță, exactitate și utilitate, ceea ce o diferențiază fundamental de calitate, ca termen generic ce exprimă trăsătura filozofică ce deosebește cantitatea de calitate definită ca un sumum de criterii și trăsături specifice. În timp ce informația statistică este caracterizată prin expresia numerică a stării lucrurilor la un moment dat, narațiunea, cu deosebire cea de factură istorică, este dependentă ipso facto de abordarea, percepțiile și concluziile autorilor care, prin natura lor, sunt subiective.

O istorie care să evite pe cât de rațional posibil descrierea narativă, relevând cu precădere informații numerice succesive (serii de date statistice) devine una, dacă nu la fel de spectaculoasă, în mod vizibil mult mai elocventă și utilă întrucât poate fi folosită și trebuie folosită în demersurile practice de alcătuire a programelor și planurilor la îndemâna oricărui utilizator din spațiul public care își propune obiective majore de prefigurare a viitorului în consonanță cu tendințele manifestate în plan național sau/și la scară internațională.

Dacă istoricii și-au dovedit vrednicia, proliferând, de-a lungul timpului, multiple și variate descrieri ale evoluției statului, a societății în general, informația statistică, chemată să confirme, să completeze sau să corecteze anumite aserțiuni, inclusiv axiome sau postulate acceptate de la sine, nu s-a constituit, din păcate în instrumentul necesar întregirii imaginii, a concluziilor și a formulărilor istoricilor cu dovezi exprimate în cifre statistice de necontestat. Caracterizată prin continuitate, dar marcată, uneori de sincope provocate de propria-i inconsecvență, dar și de cauze obiective, determinate de vicisitudini ale vremurilor trecute, **statistica nu a mers întotdeauna în pas cu evoluția istorică**. Statisticienii nu au beneficiat, din nefericire, de resursele necesare și, poate, nu s-au bucurat întotdeauna de atenția cuvenită pentru a putea să pună în valoare demersul statistic indispensabil cunoașterii. Acolo unde există totuși informații și date statistice, altminteri destul de numeroase și de o inestimabilă valoare, **ele nu sunt organizate, așezate și, mai ales, puse în evidență** în așa

fel încât să poată fi ușor identificate, receptate și valorificate în scopul cercetării fundamentale și aplicative, fapt ce astăzi se resimte în mod acut în procesele de elaborare a strategiilor și programelor de dezvoltare.

Informația statistică elaborată de-a lungul timpului se regăsește în noianul de publicații statistice începând cu Catagrafiile, Analele Statistice și altele asemenea (în principal din anii când Dionisie Pop Marțian și Ion Ionescu de la Brad erau la conducerea statisticii), continuând cu lucrări de specialitate și culminând cu Anuarele Statistice. Dintre toate acestea, Anuarul Statistic se evidențiază, de departe, ca fiind publicația cea mai cuprinzătoare și cea mai consecventă ca regularitate, ce prefațează, consemnează, descrie și chiar anticipează statistic faptele și consecințele evenimentelor istorice importante ce s-au desfășurat de-a lungul vremurilor.

Chiar dacă primul Anuar Statistic a văzut lumina tiparului abia în 1902, după peste 40 de ani de la înființarea statisticii oficiale în România (prin Decretul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 12 iulie 1859), apariția acestuia a reprezentat un moment esențial în dezvoltarea statisticii oficiale în țara noastră. În aceeași ordine de idei, se impune a aminti faptul că editarea anuală a fost un obiectiv major al predecesorilor noștri, care însă nu întotdeauna a putut fi și atins. Cu timpul, structura și concepția anuarului a fost marcată de mari personalități ale statisticii românești, precum Dimitrie Gusti, Leonida Colescu, Sabin Manuilă, Anton Golopenția, N. Georgescu Roegen, Gheorghe Mihoc, Mihai Levente, Constantin Ionescu și alții. În acest sens necesită amintite cuvintele lui Sabin Manuilă (conducător al instituției centrale de statistică între anii 1934 și 1947), „*Anuarul Statistic al României este principala sursă de informație asupra țării noastre, sperăm să putem atinge în scurt timp un nivel, care să ridice prestigiul țării noastre în străinătate. Și mai sperăm, că această operă va ridica și autoritatea statisticii românești în fața opiniei noastre publice și în fața specialiștilor români*”.

Cuvintele respective relevau încă de pe atunci, preocuparea reprezentanților statisticii de a răspunde cerințelor societății, pe de o parte, și de a anticipa devenirea în zilele noastre a statisticii oficiale ce răspunde comandamentelor societății democratice, circumscrisă statisticii europene și mondiale, pe de altă parte. Cu toate acestea, datele și informațiile statistice, cu precădere cele ce reflectă stările de lucru din trecut, **nu sunt organizate astfel încât să poată fi studiate și analizate de cei avizați**, dar, mai ales, să stârnească interesul cercetătorilor de a pătrunde în intimitatea arsenalului statistic, de a-l însuși, de a-l îmbogăți și de a-l valorifica cum se cuvine. În timp ce evoluția statisticii, ca domeniu al științelor economice și sociale, este redată într-o serie de lucrări, datele statistice, ca rezultat al cercetării statistice cu privire la trecut au fost, din păcate, lăsate uitării.

În sprijinul acestui deziderat, domnul prof. univ. dr. Vergil Voineagu, atât în calitate de conducător în exercițiu al statisticii oficiale, cât și ca reprezentant de prestigiu al școlii românești de profil a susținut, în nenumărate rânduri, **necesitatea inițierii unui amplu demers, prin care să fie aduse într-o mai mare măsură în fața opiniei publice lucrări privind evoluția socio-economică a statului român**, în speță, într-o viziune retrospectivă, prin prisma datelor statistice. Mobilul esențial al inițiativei vizează formularea de răspunsuri prin mijloace statistice, la întrebările de natură istorică, precum: „Care au fost efectele socio-economice a diferitelor cataclisme (inundații, epidemii, cutremure) sau a fenomenelor geo-politice prin care a trecut România (războaie, modificări teritoriale)”, „Cum a evoluat calitativ economia României de-a lungul istoriei sale moderne?” sau „Câtă populație a avut România în perioadele sale istorice?”, „Care au fost condițiile materiale și de viață ale poporului român, cât de aproape sau cât de îndepărtați ne-am aflat față de alte state din vecinătatea noastră, respectiv, din Europa sau din lume, prin prisma termenilor comparativi ai dezvoltării?” și altele asemenea. Răspunsurile la aceste întrebări și la multe altele se găsesc în publicațiile statistice însă ele necesită a fi **adunate, sistematizate și redacte publicului**, dacă nu dintr-o dată și într-un volum cuprinzător, cel puțin prin segmente capabile să ofere imagini reprezentative, caracteristice anumitor perioade de timp, axate, de pildă, pe domenii specifice ce pot transcede și care pot face joncțiunea între trecut, prezent și viitor. Cu alte cuvinte, pe acele domenii pentru care există surse ce oferă calitate informației statistice.

Programul anual al lucrărilor de specialitate și personalul din ce în ce mai deficitar, sub aspect numeric, al Institutului Național de Statistică nu a permis demararea acestui proiect.

Având în vedere faptul că o lucrare unitară care să cuprindă întreaga evoluție socio-economică a României moderne argumentată statistic este practic imposibilă, fiind diferențe privind metodologiile de calcul și, mai ales, a lipsa continuității și a comparabilității datelor, **elaborarea viitorului proiect este necesar a fi concepută în mai multe etape**. Într-o astfel de viziune, această stare de lucruri impune o abordare caleidosopică a proiectului, respectiv surprinderea doar a informațiilor statistice reprezentative privind evoluția socio-economică a României.

Lucrarea va fi structurată pe secțiuni, precedate de un capitol introductiv, „Scurt istoric al statisticii oficiale din România”. În mod preliminar, secțiunile vor reprezenta principalele perioade din istoria modernă a țării, denumite astfel: „Perioada afirmării identității naționale (până la 1858)”, „Perioada modernizării statului român (1858-1918)”, „Perioada consolidării statului român (1918-1947)”, „Perioada economiei

planificate centralizat (1947-1989)” și „Perioada post-decembristă (1989 - până în prezent)”. Secțiunile vor fi divizate, în capitole ce vor aborda diversele domenii socio-economice, capitole, care, la rândul lor, vor fi împărțite în subcapitole cu date reprezentative ce vor reliefa evoluția socio-economică a statului român modern, suișurile și coborâșurile ei, atât într-un context general, cât și pe domenii socio-economice determinante și relevante în caracterizarea evoluției economico-sociale.

Cu toate că, așa cum prevede programul de tratare și derulare în timp, lucrarea, ar urma să fie destul de amplă și de voluminoasă, trebuie reținut faptul că aceasta se va circumscrie între niște limite firești, excluzând o abordare exhaustivă, scopul fiind, deopotrivă, de a oferi cititorului imagini relevante și sugestive dar și, complementar, poate chiar prevalent, de a sensibiliza alți factori care ar manifesta disponibilitate de a adânci cercetarea și a-i conferi integralitate.

Conștient de faptul că, oricât de largă, aș putea spune, chiar oricât de aprofundată ar fi această pledoarie pentru demararea și realizarea proiectului, ea nu poate convinge la fel de puternic ca alternativa de a prezenta un exemplu ales aleator care să incite la reflecție, dar mai ales, la dorința de a adera la acest proiect, pe cât de ambițios și complex, pe atât de necesar.

Unul dintre cei mai străluciți înaintași ai statisticii românești, Leonida Colescu (1872 -1940, doctor în științe economice și financiare), în lucrarea referitoare la progresele economice ale României, realizate în timpul domniei Regelui Carol I, redă în cifre, însoțite inclusiv de comentarii extrem de pertinente și de judicios argumentate, situația în care se afla economia țării în 1866 (luat ca an de comparație), respectiv 1877, 1886, 1896 și 1905. Datele și analiza prezentate de Leonida Colescu în urmă cu un secol arată, pe de-o parte, starea deplorabilă în care se găsea economia țării la începutul domniei lui Carol I și, pe de altă parte, progresele marcante înregistrate de România în aproape patru decenii de regalitate.

Un scurt fragment identificat într-una din lucrările ce au făcut obiectul documentării reflectă, de la sine, oportunitatea, interesul chiar imperativul demarării, realizării proiectului.

PROGRESSE ECONOMICE ALE ROMÂNIEI DELA 1866 —1905
ARĂTATE ÎN CIFRE PROPORȚIONALE
DACĂ LA 1866 A FOST 100, CAT A DEVENIT ÎN ANII CEIALȚI

FACTORUL DE PROGRES	ANII					Observațiuni
	1866	1876	1886	1896	1905	
Populațiunea						
Cifra locuitorilor	100	108	123	139	158	Populațiunea a fost evaluată pe baza recensămintelor din 1859 și 1899.
Mișcarea populațiunii:						
Nașteri Morți	100	126	163	178	189	În anul 1866 s'a înregistrat o mortalitate excesivă provocată de holeră și alte epidemii.
Nașteri Morți	100	80	85	105	101	
Excedentul născuților asupra morților	0	100	202	171	222	
Căsătorii	100	132	163	198	214	În 1866 s'a înregistrat un deficit: numărul morților a covârșit pe acela al născuților
Agricultura:						
Suprafața semănăturilor în total	100	154	180	213	243	
Grâu	100	142	156	200	261	
Porumb	100	143	171	200	204	
Orz și ovăz	100	194	230	276	280	
Secară, meiu și hrișcă	100	154	215	189	121	În 1905 cultura rapiței a fost mare.
Alte plante	100	504	552	474	1718	
Recoltele cerealelor :	100	116	202	386	561	În anul 1866 s'a înregistrat o recoltă slabă de grâu și porumb.
Recolta grâului	100	391	435	393	356	
Recolta porumbului	100	280	310	592	577	Producțiunea zahărului indigen a apărut într'o cantitate mai însemnată în deceniul 1880.
Recolta orzului și ovăzului	100	255	395	1278	8400	
Producțiunea petrolului	0	0	100	281	4649	
Producțiunea zahărului	100	232	415	473	473	
Producțiunea zahărului	100	202	219	278	392	
Producțiunea zahărului	100	220	271	446	483	
Comerțul exterior:						
Valoarea importului	0	100	152	306	345	Prima linie C. F. R. București-Giurgiu a fost dată în exploatare în 1869.
Valoarea exportului	0	100	360	856	1071	
Exportul de cereale: cantități	100	484	1211	2251	2485	Aci se cuprind: căile naționale județene, comunale și vicinale, afară de drumurile naturale.
C.F.R.						
Lungimea liniilor exploatare	100	201	473	1353	2719	Aci intră numărul scrisorilor, cărților poștale și a imprimatelor de tot felul.
Tonagiul transporturilor de mare și mică lăță	100	117	186	266	304	
Lungimea drumurilor	100	642	902	1473	1798	
Circulațiunea poștală	100	360	485	695	741	
Lungimea liniilor telegrafice	100	137	211	335	392	
Casa de economie a fost înființată în 1880.	100	145	190	314	330	
	0	0	100	399	683	
Finanțele Statului:						
Datoria publică:	100	145	253	269	308	
Capital	100	308	652	3333	4166	
Anuități						
Veniturile budgetare						
Cheltuielile budgetare						
Casa de Economie: valoarea depunerilor						
Armata : Efectivul armatei active (oficieri, soldați, schimb.)						
Tunurile						

Datele atestă fără putință de tăgadă fulminanta evoluție a economiei țării în acea perioadă după o stare economico-socială precară. Două aspecte mi s-au părut, de asemenea, extrem de interesante, unul relevând

profesionalismul de strălucit statistician al lui Colescu prin modul sugestiv în care este elaborat, din punct de vedere statistic, tabelul, respectiv cel de al doilea punând în valoare o altă dimensiune a sa de excepțional cercetător în domeniul economic.

Cu privire la primul aspect, într-o manieră unică, fără precedent în lucrările statistice de atunci și până astăzi, Colescu a găsit de cuviință să alăture seriei de date statistice la diferiți indicatori evocarea celor mai importante evenimente, oferindu-ne, nouă, cititorilor de astăzi, posibilitatea de a ne lărgi cunoștințele prin asimilarea de informații generale și specifice perioadelor respective. Aflăm de exemplu, că în anul 1866 s-a înregistrat o mortalitate excesivă provocată de holeră și de alte epidemii, ceea ce a făcut ca numărul morților să-l „covârșească” pe cel al născuților. „Producțiunea zahărului indigen”, spune Colescu a apărut într-o cantitate mai însemnată în 1890. Prima linie CFR a fost dată în folosință la 1869, Casa de economie (CEC-ul de astăzi) a fost înființat în 1880, și altele. Cu privire la cel de al doilea aspect ce derivă din calitatea de economist-cercetător al lui Colescu, trebuie avut în vedere modul în care, fără să intervină în vreun fel, reproduce, în original, starea economico-financiară deplorabilă a României în anul 1866, an luat ca bază de comparație cu perioadele analizate făcându-ne să înțelegem mai bine cursul impetuos în care s-a înscris economia în anii ce au urmat.

Comentând datele din tabel, Colescu arată: *“Cu factorii economici de producțiune și de circulațiune, pe care datele noastre de pân’acum i-au arătat într’o lumină așa de puțin îmbucurătoare, oricine poate să prevadă, trecând la domeniul financiar al Statului, că nu va putea afla la 1866 o situațiune prosperă.... Din contră, nicăiri ca în finanțele publice nu se resimt mai mult efectele stărei de nesiguranță și de frământare socială și politică prin care trecea România. N’avem nevoie să mai descriem această situațiune, fiindcă ea a găsit o zugrăveală, pe cât de deplorabilă pe atât de adevărată, în următoarele liniiu pe care le reproducem din importantul inventar ce guvernul Locotenenței Domnești din 1866 l’a făcut despre starea în care se găsiă pe atunci țara ¹. „Starea finanțelor țării este cunoscută de toți: departe de a fi mulțumitoare, ea ne înfățișează un tablou din cele mai întristătoare...În ziua când guvernul actual a luat în mână cârma Statului, s’a ridicat vâlul ce Acoperia prăpastia în care eram amenințați a cădea. Grămădirea deficitelor peste deficite și acoperirea lor prin contractări de împrumuturi, care la rândul lor prin plată de procent împovărau budgetul cheltuelilor în nici o proporțiune cu veniturile adevărate ale Statului,*

¹ Din „Trei zeci ani de domnie a Regelui Carol I”, vol. I. Aceste rânduri sunt datorate fostului ministru de finanțe, P. Mavrogheni.

trecerea în bugetul veniturilor a unor cifre iluzorii și nejustificate, n'au putut avea alt rezultat decât a îngreua din an în an situațiunea financiară și a ne conduce în fine la punctul de a nu mai putea merge înainte. Creditul Statului secat cu totul, toate cassele publice goale și tezaurul împovărat, afară de datoria fixă regulată prin plată de anuități, de o datorie exigibilă de 20.652.535 lei. Iată situațiunea noastră financiară." În continuare Colescu, redă un fragment din mesajul domnesc din 28 Aprilie 1866:

"Datorii colosale în proporțiune cu mijloacele țării;

„Venituri compromise și micșorate din cauză de dezordine ;

„Lipsă de sistem și legi eficace pentru repartiția și perceperea impozitelor;

„Rămășițe colosale de venituri și impozite, împleticite în cea mai mare confuziune, neconstatate și mare parte pierdute;

„În administrația vămirilor dezordine, lipsă de legi și de control;

„În administrația salinelor sistem vițios, lipsă de legi și de control;

„În administrația domeniilor Statuli tot dezordine, lipsă de sistem, de regulamente și de control;

„În administrația monopolului tutunului, dacă aceasta se mai poate numi administrație, și monopolul regie o îndoită cursă, care s-a întins Statului și publicului, cursă în care a picat și Statul și publicul, unul și altul jertfe ale cupidității traficantilor de tutun, și ale oamenilor însărcinați cu înființarea și administrarea acestui monopol¹.

Textele prezentate, cu titlul exemplificativ, sunt o mică parte din volumul impresionant de date și informații statistice ce așteaptă a fi readus la cunoștința publicului larg. Credem însă că, deși nu am extins domeniul analizei la o etapă sau la o fază a dezvoltării, această scurtă interfață este suficientă prin forța cu care sugerează o stare a lucrurilor ce acoperă o perioadă lungă de timp. Desigur, cititorul poate rămâne dezamăgit de faptul că este pus în situația de nu ști ce a urmat. Dar, tocmai asta am urmărit, să incităm curiozitatea și interesul publicului, determinându-i totodată aderența la demersul nostru de cunoaștere a trecutului. Considerăm a fi calea de a ne îmbogăți cunoștințele și pentru a reflecta asupra ceea ce a fost bun și mai puțin bun de-a lungul istoriei noastre, făcând ca orice segment ambivalent să fie astfel judecat cum se cuvine, adică să preluăm și să continuăm cu toții ceea ce a fost bun înainte și, mai ales, pe cât posibil, să evităm erorile.

¹ Informații privind situația anterioară anului 1866 vor fi prezentate tot în viziunea lui Colescu, într-un articol viitor.

La început au fost amintite două elemente esențiale cu privire la amplitudinea, respectiv limitele proiectului. În acest sens, pe de o parte, vom încerca, pe cât ne va sta în putință și în măsura timpului și a mijloacelor disponibile, ca la orizontul anului 2014, lucrarea, în termeni generali, să fie finalizată, care pe de altă parte, în funcție de opțiunile celor interesați, să lărgim aria investigațiilor până la a transforma această cercetare într-una cuprinzătoare de factură enciclopedică fără a avea pretenția acoperiri stricto-senso a termenului. În această perspectivă, alături de lucrarea de sinteză multidisciplinară și interdisciplinară să fie abordate secvențial domeniile cele mai importante ale vieții economice și sociale, precum sectoarele economice (industrie, agricultură, transporturi, comerț etc) și domeniile ce privesc viața socială (demografie, învățământ, sănătate, cultură etc).

În mod firesc, ambiția și entuziasmul nu pot substitui mijloacele și riscurile, și, în consecință, angajamentul trebuie privit ca un deziderat și nu ca un imperativ, pentru acesta din urmă fiind necesară mobilizarea de forțe pe care statisticienii s-au dovedit capabili să le aloce întodeauna când a fost necesar. **Există întemeiate motive să credem că o asemenea provocare nu poate rămâne fără răspuns.**

Îmi exprim convigerea că domnul profesor Vergil Voineagu, președintele INS va sprijini, la rândul său, cu toate mijloacele de care dispune în calitate de Președinte al INS și cu vastele sale cunoștințe teoretice și tehnice realizarea cu succes al proiectului. Îmi exprim de asemenea, convingerea că entuziasmul ce-l caracterizează, devoțiunea față de statistică și aplecarea spre cercetare îl va determina pe domnul Ilie Dumitrescu, inițiatorul, de altfel al proiectului, precum și pe domnul profesor Vladimir Alexandrescu să se atașeze realizării acestuia. De asemenea, îmi exprim speranța că alți statisticieni, economiști, cadrele didactice, informaticieni etc. vor fi dornici să completeze lista colaboratorilor viitorului proiect.

Sorin NEGRUȚI,
desemnat în Colectivul
pentru elaborarea Proiectului